

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 4/1997 vp

Hallituksen esitys laeiksi mielenterveyslain muuttamisesta ja valtion mielisairaaloista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 26 päivänä marraskuuta 1996 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevalle käsittelyä varten hallituksen esityksen 231/1996 vp laeiksi mielenterveyslain muuttamisesta ja valtion mielisairaaloista annetun lain 3 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon. Lakivaliokunnan lausunto 1/1997 vp on tämän mietinnön liitteenä.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina nuorempi hallitussihteeri Harri Sintonen sosiaali- ja terveysministeriöstä, erityisasiantuntija Matti Halén oikeusministeriöstä, johtaja Aila Lind Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta, apulaistoiminnanjohtaja Santero Kujala Suomen Lääkäriliitosta, toimitsija Urpo Kankaala Kunta-alan ammattiliitto KTV:sta, ammattiasiansihteeri Merja Merasto Terveystieteiden ja sosiaalihuoltoalan ammattijärjestö TEHY:stä, palkkasihteeri Pirkko Hirvelä Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL:sta, johtava lääkäri Heikki Vartiainen Niuvanniemien sairaalasta, johtava lääkäri Heikki Suutala Vanhan Vaasan sairaalasta, sairaanhoitopiirin johtaja Matti Pulkkinen Pohjois-Savon sairaanhoitopiiristä, johtava lääkäri Erkki Järvinen Vaasan sairaanhoitopiiristä ja ylilääkäri Sinikka Metsä-Simola Suomen Psykiatriyhdistyksestä. Lisäksi valiokunta on pyytänyt kirjallisen lausunnon Suomen Mielenterveysseuralta.

Mielenterveyslakia ja valtion mielisairaaloista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kriminaalipotilaiden vaativa hoito keskitetään heidän hoitonsa edellyttämiin sairaaloihin. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen mahdollisuuksia määrätä tällaisen potilaan hoitopaikka lisättäisiin. Kuntien osallistumista oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan toimintaan ja valtion mielisairaaloitten hallintoon vahvistetaan.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1997.

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 1997

Lakivaliokunnan lausunnossa kiinnitetään huomiota hallituksen esityksen mielenterveyslain 17 a §:ää koskeviin yksityiskohtaisiin perusteluihin. Näiden perustelujen mukaan hoidon aloituspaikan valintaan tyytymätön potilas voi valittaa Terveystieteiden tutkimuskeskuksen päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen mielenterveyslain 24 §:ssä tarkoitettua valituksen yhteydessä. Lakivaliokunnan käsityksen mukaan valitusoikeutta ei kuitenkaan tällä perusteella ole. Kantaansa lakivaliokunta perustelee sillä, että mielenterveyslain 24 §:n mukainen valitusoikeuden katsotaan koskevan pakkohoitoon määräämisestä tai pakkohoidon jatkamisesta tehtyjä päätöksiä. Valitusviranomaisen on tällöin tutkinut menettelyn asianmukaisuuden ja sen, täyttyvätkö pakkohoitoon määräämiselle mielenterveyslain 8 §:ssä säädetyt edellytykset. Ratkaisuun ei vaikuta se, missä laitoksessa hoito tulisi tapahtumaan.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy lakivaliokunnan lausuntoon. Valiokunta katsoo, että tyytymättömyyttä aloituspaikan valintaan ei voida pitää valitusoikeuden perusteena mielenterveyslain 24 §:ssä tarkoitettua valituksen yhteydessä.

Avohoidossa olevan kriminaalipotilaan hoitotavoitteiden toteutuminen vaarantuu, mikäli lääkinnällinen hoito keskeytyy. Sosiaali- ja terveysvaliokunta edellyttää, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin sen selvittämiseksi, miten kriminaalipotilaiden hoitoa voitaisiin kehittää siten, että myös avohoidossa voitaisiin hoitotavoitteiden toteuttamiseksi käyttää pakkohoitoa tai tahdosta riippumatonta hoitoa.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin muuttamattomina.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouko Skinnari /sd, varapuheenjohtaja Maija Perho /kok ja jäsenet Anne Huotari /vas, Liisa Hyssälä /kesk, Mikko Kuoppa /va-r, Eero Lämsä /kesk, Pirkko

Peltomo /sd, Margareta Pietikäinen /r, Maija Rask /sd, Juha Rehula /kesk, Osmo Soininvaara /vihr, Marjatta Vehkaoja /sd ja Marja-Leena Viljamaa /sd

---

LAKIVALIOKUNTA

Liite

Lausunto 1/1997 vp

Hallituksen esitys 231/1996 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunta on 26 päivänä marraskuuta 1996 lähettäessään hallituksen esityksen 231/1996 vp laeiksi mielenterveyslain muuttamisesta ja valtion mielisairaaloista annetun lain 3 §:n muuttamisesta sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina nuorempi hallitussihteeri Harri Sintonen sosiaali- ja terveysministeriöstä, erityisasiantuntija Matti Halen oikeusministeriöstä ja johtaja Aila Lind Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi mielenterveyslakia ja valtion mielisairaaloista annettua lakia. Ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus keskittää kriminaalipotilaiden vaativa hoito hoidon edellyttämiin sairaaloihin. Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen mahdollisuuksia määrätä kriminaalipotilaan hoitopaikka ehdotetaan lisättäväksi. Samalla kuntien osallistumista oikeusturvakeskuksen oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan toimintaan ja valtion mielisairaaloiden — Niuvanniemen sairaalan ja Vanhan Vaasan sairaalan — hallintoon lisättäisiin. Kummallakin valtion mielisairaalalla olisi oma, laajaa päätösvaltaa käyttävä johtokuntansa.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1997.

Valiokunnan kannanotot*Perustelut*

Valiokunta, joka on tarkastellut asiaa toimialansa mukaisesti oikeudenhoidon kannalta,

katsoo, että hallituksen esityksessä ehdotettu järjestely on tarkoituksenmukainen niin hoidon tarpeessa olevien kriminaalipotilaiden kuin yhteiskunnan turvallisuuden kannalta.

Valiokunta on kuitenkin kiinnittänyt huomiota hallituksen esityksen yksityiskohtaisiin perusteluihin mielenterveyslain 17 a §:n osalta. Perusteluiden mukaan hoidon aloituspaikan valintaan tyytymätön potilas voi valittaa terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen mielenterveyslain 24 §:ssä tarkoitettun valituksen yhteydessä. Valiokunnan käsityksen mukaan valitusoikeutta ei tällä perusteella ole. Valiokunnan kanta perustuu seuraaviin näkökohtiin.

Mielenterveyslain 24 §:n mukaan sellaisiin terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätöksiin, jotka koskevat henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista tahdosta riippumatta, saa hakea muutosta. Säännöksen on katsottu koskevan itse pakkohoitopäätöksiä, jolloin valitusviranomaisen on tutkinut menetelyn asianmukaisuuden ja sen, täyttyvätkö pakkohoitoon määräämiselle lain 8 §:ssä säädetyt edellytykset. Nämä edellytykset perustuvat yksinomaan arvioon henkilön terveydentilasta ja ovat luonteeltaan oikeudellisia. Ratkaisuun ei vaikuta se, missä laitoksessa hoito tulisi tapahtumaan. Muista kuin 24 §:ssä mainituista päätöksistä muutoksenhakuoikeutta ei ole katsottu olevan, esimerkiksi päätöksestä siirtää potilas toiseen sairaalaan ei ole saanut valittaa. Lain 6, 17 ja 17 a §:n nojalla tehtävästä päätöksestä ottaa potilas hoidettavaksi valtion mielisairaalaan ei siten myöskään voitane valittaa. Valitusoikeuden rajaus perustuu siihen, että tällaiset ratkaisut ovat hoidon tarkoituksenmukaisuuteen liittyviä. Lisäksi merkitsevää on, että ratkaisu potilaan sijoituspaikasta on pakkohoidon edellytyksiin nähden oikeudellisesti täysin erillinen.

Lausunto

Lausuntonaan valiokunta kunnioittavasti ilmoittaa

puoltavansa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä mielenterveystlain 17 a §:n yksityiskohtaisia perusteluja koskevin huomautuksin.

Helsingissä 21 päivänä helmikuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Henrik Lax /r, varapuheenjohtaja Matti Vähänäkki /sd ja jäsenet Sulo Aittoniemi /kesk, Juhani Alaranta /kesk, Toimi Kankaanniemi /skl, Juha Karpio

/kok, Pekka Kuosmanen /kok, Annika Lapintie /vas, Kari Myllyniemi /kesk, Markku Pohjola /sd, Pekka Saarnio /vas, Sade Tahvanainen /sd ja Jukka Tarkka /nuors.
